

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε ένα « άλλο» σχολείο

Η σημερινή μας παρέμβαση στη συζήτηση αποτελεί προϊόν συλλογικής διεργασίας. Προέκυψε από κύκλο συζητήσεων με συναδέλφους της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που κατέθεσαν τις αναζητήσεις και τους προβληματισμούς τους γύρω από ένα κεντρικό ερώτημα: ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε ένα « άλλο» σχολείο, δηλαδή σε ένα σχολείο που όχι μόνο δεν θα φέρει τα χαρακτηριστικά της στασιμότητας και της κακοδαιμονίας του σημερινού, αλλά και θα αποτελεί το φυσικό χώρο για την ανάπτυξη και τη διαμόρφωση υπεύθυνων, δημιουργικών και ελεύθερα ανεπτυγμένων προσωπικοτήτων.

Θα ξεκινήσουμε με μια φράση του **Αντόνιο Γκράμσι** που νομίζουμε ότι εστιάζει σε ένα πολύ σημαντικό θέμα –στο πώς επικοινωνούμε και διαλεγόμαστε ώστε να δημιουργήσουμε ένα συλλογικό τοπίο ιδεών και αντιλήψεων, ένα κοινό σύμπαν –αφετηρία και βάση για οποιαδήποτε αναζήτηση

«Να δημιουργούμε μια νέα κουλτούρα δεν σημαίνει μονάχα να πραγματοποιούμε ατομικές πρωτότυπες ανακαλύψεις, σημαίνει ακόμη να διαδίδουμε κριτικά ήδη ανακαλυμμένες αλήθειες, να τις κοινωνικοποιούμε, όπως θα λέγαμε, και συνεπώς να τις καθιστούμε βάση για πράξεις ζωτικές, στοιχείο συντονισμού και στοιχείο διανοητικής και ηθικής τάξης».

Με άλλα λόγια ο Γκράμσι μας μιλά για την ανάγκη να φέρνουμε στο φως και να διαδίδουμε εκείνες τις φωνές που μας υπενθυμίζουν, με τον ιδιαίτερο τρόπο της η κάθε μια, τα πράγματα που μας ενώνουν, αλλά και τα βήματα για την κατάκτηση αυτής της ενότητας. Θα προσπαθήσουμε λοιπόν να υπογραμμίσουμε αλήθειες που είτε δεν ακούγονται συχνά είτε ακούγονται αγνώριστες και παραμορφωμένες από το πλήθος των μεσολαβήσεων είτε πνίγονται μέσα στο θόρυβο των επίσημων και των προβεβλημένων.

Αν θεωρήσουμε ότι η ταυτότητα του εκπαιδευτικού δεν διαμορφώνεται εν κενώ ή κατά βούληση μόνο, τότε σωστότερο θα ήταν να την συνδέαμε με τις έννοιες της **εκπαιδευτικής κοινότητας και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Της εκπαιδευτικής διαδικασίας με την διπλή έννοια : με την έννοια της ίδιας της εξέλιξης του εκπαιδευτικού έργου αλλά και με την έννοια της σχέσης με τους μαθητές του.**

Ο εκπαιδευτικός αποτελεί μέλος μιας κοινότητας στην οποία συγκαταλέγονται οι μαθητές του, οι γονείς τους, οι συνάδελφοί του, πρόσωπα και φορείς που στηρίζουν το έργο του και συμβάλλουν στην ανάπτυξή του, πρωτίστως η τοπική και δευτερευόντως η εθνική και η παγκόσμια κοινότητα.

Η εκπαιδευτική διαδικασία αποτελείται από ένα σύνολο αξιών, αντιλήψεων, συμπεριφορών, μεθόδων και σταδίων που καθορίζουν σε κάθε εποχή το περιεχόμενο και τον τρόπο επικοινωνίας των μελών της κοινότητας αυτής.

Το αυτονόητο θα ήταν να υπάρχουν θεσμοί και δομές που να υποστηρίζουν τους δεσμούς της εκπαιδευτικής κοινότητας και να εμπλουτίζουν το περιεχόμενο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ζούμε δυστυχώς σε μια εποχή και σε μια χώρα, είμαστε ενταγμένοι σε ένα οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό σύστημα όπου το αυτονόητο έφτασε να θεωρείται εναλλακτικό, δηλαδή κάτι ανάμεσα σε γραφικό και ουτοπικό. Η εικόνα που παρουσιάζουν σήμερα η εκπαιδευτική κοινότητα αλλά και η εκπαιδευτική διαδικασία είναι η εικόνα ενός κατακερματισμένου όλου, από τη στιγμή που αποκόπηκαν από το διάλογο, τη συνεργασία, τη συλλογική δημιουργία, την αλληλεγγύη, τις μόνες αξίες που θα μπορούσαν να τροφοδοτήσουν την ενότητα και την ελπίδα για μια καλύτερη ζωή.

Οι δομές του εκπαιδευτικού συστήματος μοιάζουν με ένα ασφυκτικό πλέγμα που αποκλείει την επικοινωνία μεταξύ των μελών της κοινότητας, επιτρέπει μόνο την υποταγή σε ένα ιεραρχικό σύστημα, στο πλαίσιο του οποίου η ατομική επιβίωση και εξέλιξη περνά μέσα από τις συμπληγάδες του ανταγωνισμού, της υποκρισίας και της συμμόρφωσης στις επιταγές της κεντρικής εξουσίας. Μέσα στις ίδιες αυτές δομές που περιορίζουν τη δυνατότητα -ή μάλλον που ορίζουν τι είναι δυνατότητα και τι όχι -η εκπαιδευτική διαδικασία χάνει πρώτα απ' όλα τον κυρίαρχο στόχο της, δηλαδή τον εξανθρωπισμό εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων. Όσο αφορά την εξέλιξη του εκπαιδευτικού έργου χάνεται επιπλέον η ενότητα των αλληλένδετων και αλληλοσυμπληρούμενων σταδίων της, δηλαδή η σύνδεση ανάμεσα στη βασική μόρφωση, την επιμόρφωση, την αξιολόγηση, τη στήριξη και αναγνώριση του εκπαιδευτικού έργου, την ανατροφοδότηση, τη διάχυση και τον πολλαπλασιασμό των καλών πρακτικών.

Τον ίδιο κατακερματισμό και την ίδια στενότητα και στεγνότητα περιεχομένου παρατηρούμε και στη σχέση δασκάλου-μαθητή. Η ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης, ουσιαστικής και ισότιμης επικοινωνίας, η ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών και αισθημάτων, ο ψυχικός και πνευματικός μετασχηματισμός, αντικαθίστανται από την ψυχρότητα της παράδοσης-εξέτασης-βαθμολόγησης.

Ο βραζιλιάνος παιδαγωγός **Πάολο Φρέιρε** στην «Αγωγή του καταπιεζόμενου» αναφέρει ότι **«Η εκπαίδευση έχει μετατραπεί σε μια πράξη αποταμίευσης, όπου οι μαθητές είναι τα ταμειυτήρια και οι δάσκαλοι οι καταθέτες. Αυτή είναι η «τραπεζική» αντίληψη της εκπαίδευσης, όπου η σφαίρα δράσης των μαθητών περιορίζεται στο να δέχονται, να καταχωρούν και να αποταμιεύουν τις καταθέσεις του δασκάλου.»**

Οι σημερινοί υπάκουοι μαθητές περνώντας από τις συμπληγάδες ενός στυγνού και παιδοκτόνου εξεταστικού συστήματος θα μετατραπούν σε αυριανούς χειραγωγούμενους εργαζόμενους και πολίτες, αυτό είναι το όραμα της τραπεζικής αντίληψης της εκπαίδευσης που προκρίνει και αναπαράγει με διάφορες παραλλαγές στο χρόνο και το χώρο η εκάστοτε εξουσία. Το όραμα αυτό μεταφράζεται πρωτίστως σε αυθαίρετα και πελατειακά κριτήρια για το πόσες και ποιες είναι οι ανάγκες σε εκπαιδευτικό προσωπικό και σε εκπαιδευτικά αγαθά, για το ποιος κρίνεται επιστημονικά και παιδαγωγικά επαρκής για να ασκήσει το ρόλο του εκπαιδευτικού, για το ποια θα είναι η αμοιβή του (υλική και ηθική), για το πού θα διδάξει, για το τι, πώς και σε ποιο χρόνο θα διδάξει, για το ποια άλλα καθήκοντα εκτός των διδακτικών θα επωμιστεί, για το πώς θα εξελιχθεί, για το αν και τι είδους κίνητρα και

ευκαιρίες θα του δοθούν για την βελτίωσή του, για το ποιοι και πώς θα τον ελέγχουν και θα τον διοικούν και πολλά ακόμα τι, πού, πότε, ποιοι και πώς.

Ας ρίξουμε μια ματιά τώρα στις γενικότερες συνέπειες από την εφαρμογή των παραπάνω πολιτικών επιλογών. Παρατηρούμε

-συνεχή υποβάθμιση και χρόνια υποχρηματοδότηση του δημόσιου σχολείου, αλλά και της ίδιας της θέσης του εκπαιδευτικού. Έλλειψη υποδομών, ασφυκτικά αναλυτικά και ωρολόγια προγράμματα. -απαξίωση της αναζήτησης της γνώσης. Αποθέωση της ύλης και των εξετάσεων σε βάρος των ανθρώπων και των πραγματικών αναγκών τους.

- Απουσία δομών συνεχούς και ουσιαστικής επιμόρφωσης. Απουσία δομών αξιολόγησης που να συνδέονται με την επιμόρφωση και την ανατροφοδότηση του έργου του εκπαιδευτικού.

-ελάχιστη στήριξη, αναγνώριση του έργου του εκπαιδευτικού.

Η χρόνια εγκατάλειψη της υπόθεσης της εκπαίδευσης δεν αντανακλάται με τον ίδιο τρόπο στη συνείδηση της εκπαιδευτικής κοινότητας. Φυσικό ήταν να γεννήσει με τον καιρό νοοτροπίες και αισθήματα που ποικίλουν από την πλήρη εναντίωση ως την παθητική αποδοχή. Θα σταθούμε σε κάποια από αυτά τα φαινόμενα που χωρίς να είναι καθοριστικά προβάλλουν όλο και πιο ανησυχητικά στο εκπαιδευτικό τοπίο, σε φαινόμενα όπως:

- η σιωπηρή αποδοχή του εξετασιοκεντρικού χαρακτήρα του σχολείου παράλληλα με τη συσσωρευμένη οργή για τις τεράστιες δαπάνες για την παραπαιδεία, και η εύκολη στοχοποίηση των νεότερων γενιών ή των εκπαιδευτικών συνολικά για την κατάντια του εκπαιδευτικού συστήματος από ένα μεγάλο κομμάτι της κοινωνίας
- το άγχος, ο ανταγωνισμός, η πλήξη και η οργή των περισσότερων μαθητών, η παγίδευσή τους στο σύστημα της παραπαιδείας και το κυνήγι των τυπικών προσόντων
- η αποδοχή της μονομέρειας γύρω από τα κριτήρια της επάρκειας του εκπαιδευτικού, βλέπε ΑΣΕΠ, οι εξευτελιστικές αμοιβές, η εργασιακή ανασφάλεια, τα αισθήματα ήττας, απόγνωσης και συντριβής της αξιοπρέπειας μεγάλου μέρους των νεοεισερχόμενων στην εκπαίδευση
- η ισχυρή έλλειψη πρωτοβουλιών, κινήτρων και διάθεσης για περαιτέρω μάθηση, η αδιαφορία για την ουσιαστική λειτουργία του συλλόγου καθηγητών, η πρόσδεση στο άρμα γραφειοκρατικών μηχανισμών, η μειωμένη τελικά συνείδηση της σπουδαιότητας της αποστολής του δασκάλου από μεγάλο μέρος των μόνιμων εκπαιδευτικών

Τα φαινόμενα αυτά είναι όχι μόνο υπαρκτά αλλά και εν δυνάμει επικίνδυνα. Ωστόσο, **ο τρόπος που τα προσεγγίζουμε και τα αντιμετωπίζουμε** είναι καθοριστικής σημασίας γιατί από αυτόν θα εξαρτηθεί το αν θα αποδυναμωθούν ή θα αποκτήσουν καθολικές διαστάσεις. **Ο Αϊνστάιν** έλεγε πως **«τα προβλήματα που υπάρχουν στον κόσμο δεν μπορούν να**

λυθούν με το επίπεδο σκέψης που τα δημιούργησε». Από τότε που το είπε τα προβλήματα στο χώρο της εκπαίδευσης μετονομάζονται, μετασχηματίζονται και αυξάνονται. Από τότε που το είπε όλο και περισσότερο τα υποκείμενα χάνονται στην μετάφραση των προβλημάτων που συνεχώς αλλάζουν ονόματα και σχήματα, όλο και λιγότερο προτείνουν και αποφασίζουν για συνεχώς περισσότερα και σπουδαιότερα ζητήματα που τους αφορούν.

Το να φωτίζουμε τις αιτίες των παραπάνω αρνητικών φαινομένων, δηλαδή τους μηχανισμούς παραγωγής και αναπαραγωγής τους και το να κάνουμε ορατές τις συνέπειες είναι βεβαίως σημαντικό, όμως δεν είναι από μόνο του αρκετό. Χρειάζεται επιπλέον τα ίδια τα υποκείμενα της εκπαιδευτικής διαδικασίας να δουν τον εαυτό τους σε έναν άλλο ρόλο, να αρχίσουν με μικρά αλλά σταθερά βήματα να οικοδομούν μια **νέα ταυτότητα**.

Χρειάζεται πρώτα απ' όλα να κατανοήσουν ότι η νέα ταυτότητα δεν είναι δώρο εξ' ουρανού, δεν κατοικεί σε κάποιον άλλο πλανήτη κι ούτε μπορεί να μετατεθεί σε κάποιο μακρινό μέλλον. **Κατοικεί στη γη και χτίζεται στο εδώ και τώρα.**

Χτίζεται ήδη από σημαντικούς παιδαγωγούς μέσα κι έξω από το χώρο της εκπαίδευσης που φωτίζουν με ιδέες και εφαρμογές άγνωστες περιοχές γύρω από την κριτική και τη βιωματική μάθηση. Υπάρχει σήμερα παγκοσμίως ένα τεράστιο απόθεμα γνώσεων και εφαρμογών γύρω από τα θέματα της εκπαίδευσης που συνεχώς εμπλουτίζεται σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας ή της κάθε τοπικής κοινότητας, ανανεώνεται από νέες πρωτοπόρες εφαρμογές και που διαρκώς αναζητά αποδέκτες και πρόθυμους συνομιλητές.

Ο Βραζιλιάνος εμπυχωτής, και δημιουργός του κοινωνικού θεάτρου (ΘΕΑΤΡΟ FORUM), **Αουγκούστο Μποάλ** στο έργο του «το Θέατρο των Καταπιεσμένων» δείχνει πώς παιδαγωγικές μέθοδοι και θεατρικές τεχνικές μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία ενεργών πολιτών. Περνά από τη διαπίστωση της ασθένειας της παθητικότητας στην αντιμετώπισή της.

«Αν είσαι παρατηρητής του εαυτού σου εδώ και τώρα, στο παρόν, μπορείς να αναλύσεις το παρελθόν σου προκειμένου να επινοήσεις το μέλλον σου. Σήμερα, εδώ, στο παρόν, προσπαθείς να αναλύσεις το παρελθόν, τι έκανες, ποιους δρόμους έχεις πάρει, ποιους στόχους έχεις επιτύχει και προς τα πού θέλεις να βαδίσεις στο μέλλον. Το να προετοιμάζεσαι για το μέλλον σημαίνει ότι είσαι καλύτερα εξοπλισμένος για να συνειδητοποιήσεις τι θέλεις. Η ζωή είναι μια έκπληξη, η δημιουργία μιας νέας πραγματικότητας κάθε στιγμή. Απλώς πρέπει να είσαι έτοιμος να πεις "θέλω να κάνω αυτό και θα προσπαθήσω να το κάνω" Το ζήτημα δεν είναι να βρεις μια λύση για το κάθε πρόβλημα αλλά να αναπτύξεις την ικανότητα του να βρίσκεις καινούργιες πιθανότητες συνεχώς. Ακόμη και στο *Θέατρο των Καταπιεσμένων* που κάνουμε ποτέ δεν προσπαθούμε να πούμε ποια είναι η καλύτερη λύση, προσπαθούμε να ερεθίσουμε τον καθένα να σκεφθεί πιθανές λύσεις. Αυτό είναι που θέλουμε να επιτύχουμε».

Και ο Φρέιρε προσθέτει «Η προβληματίζουσα εκπαίδευση στηρίζεται πάνω στη δημιουργικότητα και δυναμώνει την αληθινή σκέψη και δράση πάνω στην πραγματικότητα. Έτσι ανταποκρίνεται στον προορισμό των ανθρώπων, ως όντων που τότε μόνο είναι αυθεντικά, όταν επιδίδονται στην έρευνα και τη δημιουργική αλλαγή»

Η νέα ταυτότητα του εκπαιδευτικού χτίζεται επίσης ήδη από συναδέλφους του διπλανού γραφείου ή του διπλανού σχολείου που βλέπουν τον εαυτό τους πρώτα απ' όλα ενεργό πολίτη και συνεχώς μαθητευόμενο παιδαγωγό και επιστήμονα. Που κάτω από ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες κι αφιερώνοντας κόπο, χρόνο και χρήμα για την συνεχή επιμόρφωσή τους κατάφεραν να δημιουργήσουν νησίδες δημιουργικότητας και καλών πρακτικών στο χώρο της εκπαίδευσης. Με δημιουργικές παρεμβάσεις στο αναλυτικό πρόγραμμα, αλλά και με εκπόνηση προγραμμάτων και δράσεων που το ξεπερνούν και που διέπονται από τις παρακάτω αρχές

1. Εγκαταλείπεται ο παθητικός τρόπος μάθησης, αλλά και όλες οι τεχνοκρατικού τύπου σύγχρονες συνταγές που βασίζονται στις αρχές της ανταγωνιστικότητας, της αποτελεσματικότητας ή της ορθολογικής διαχείρισης, βλέπε χειραγώγησης, των ανθρώπινων προσδοκιών. Αντιθέτως προωθούνται μοντέλα μάθησης που στηρίζονται στον κριτικό και ενεργό μαθητή -πολίτη που αναζητά μαζί με το δάσκαλο την αλήθεια, αποκτά την ικανότητα να συζητά, να λαμβάνει αποφάσεις και να αναλαμβάνει ευθύνες, να παρεμβαίνει στην πραγματικότητα. Σε ένα μαθητή που χαίρεται να μαθαίνει μέσα από τα πράγματα που ανακαλύπτει.
 2. Ο Εκπαιδευτικός αναλαμβάνει ρόλο συνεργάτη και κυρίως εμπυχωτή των μαθητών του. Παρέχει ίσες ευκαιρίες πέρα από κοινωνικές, οικονομικές, ταξικές διαφοροποιήσεις. Αξιοποιεί τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες των μαθητών του και προτείνει θέματα που βρίσκονται κοντά στους προβληματισμούς τους ή στα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας. Χρησιμοποιεί ποικιλία βιωματικών – ομαδοσυνεργατικών μεθόδων προσέγγισης που τους βοηθούν στο να εκφραστούν όχι μόνο λεκτικά-λογικά αλλά και συναισθηματικά, σωματικά , να δουν το κάθε θέμα από διάφορες οπτικές γωνίες και σύμφωνα με τις πολλαπλές συνδέσεις του,(κριτική στάση απέναντι στην πραγματικότητα, συστημική-ολιστική προσέγγιση) να αποστασιοποιηθούν από φόβους και προκαταλήψεις, να ανακαλύψουν κοινά σημεία με τον άλλο ή με το διαφορετικό (να αποκτήσουν ενσυναίσθηση) και τελικά να ανακατασκευάσουν την ταυτότητά τους και να περάσουν από το «εγώ» στο «εμείς». Τεράστιο ρόλο στην παραπάνω διαδικασία έχει αποδειχτεί μετά από μακροχρόνιες έρευνες και εφαρμογές ότι παίζουν οι μέθοδοι που σχετίζονται με τις τέχνες –θέατρο, χορός, μουσική, ζωγραφική, κινηματογράφος στις διάφορες ποικιλίες και εκφάνσεις τους. Αποδεικνύονται ως η κατ' εξοχήν κοινή μας γλώσσα που ξεπερνά κάθε είδους σύνορα και κατηγοριοποιήσεις, αλλά και ως ο πιο γνήσιος τρόπος για να εκφραστούμε και να επικοινωνήσουμε.
- Ο εκπαιδευτικός αντιτίθεται στην έννοια του ελέγχου από ειδικούς (θετικιστικό-ποσοτικό μοντέλο) και φροντίζει να αξιολογεί τα αποτελέσματα των δράσεων με διαδικασίες στις οποίες συμμετέχουν όλα τα μέλη της ομάδας (εσωτερική αξιολόγηση,

αυτοαξιολόγηση) και με σκοπό τη βελτίωση όλων των σταδίων και των επιπέδων της δράσης. Χρησιμοποιεί δείκτες όπως:

- η επιτυχής σύνδεση ανάμεσα σε αρχές και μεθόδους
- Η βελτίωση των διδακτικών μεθόδων από παιδαγωγική και αισθητική άποψη και η αναβάθμιση του περιβάλλοντος μάθησης
- η ενίσχυση των σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών της σχολικής Κοινότητας,
- η ικανότητα ανατροφοδότησης, διάχυσης και πολλαπλασιασμού των αποτελεσμάτων μέσω ευρύτερων συνεργασιών.

Οι παραπάνω πρακτικές σήμερα δεν κινούνται πλέον σε επίπεδο ατομικών πρωτοβουλιών. Υπάρχουν ήδη δίκτυα επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ:

- επιστημονικών σωματείων και ΜΚΟ εκπαιδευτικών που κινούνται στο χώρο της τυπικής και της μη τυπικής εκπαίδευσης
- φορέων της δημόσιας εκπαίδευσης (πανεπιστημιακοί, υπεύθυνοι πολιτιστικών, περιβαλλοντικής εκπαίδευσης ή αγωγής υγείας) αλλά και ελεύθερων επαγγελματιών (εμπυχωτές, καλλιτέχνες, νέοι επιστήμονες, ειδικοί στην εκπαίδευση ενηλίκων)
- δίκτυα τοπικά, διεθνή και παγκόσμια με τεράστιο εύρος και ποικιλία θεματικών (εισαγωγή των τεχνών και των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, διαπολιτισμική, περιβαλλοντική εκπαίδευση, αγωγή υγείας, καταναλωτή, ενεργού πολίτη),
- έντονη παρουσία και παραγωγή σύγχρονου πολιτισμικού λόγου και έργου με τη μορφή τακτικών συναντήσεων (ημερίδες, συμπόσια, συνδιασκέψεις, φεστιβάλ) ή με τη μορφή εκδόσεων και ηλεκτρονικών φόρουμ και με τη συμμετοχή χιλιάδων εκπαιδευτικών σε αυτά.

Υπάρχει επομένως ένα πρόσφορο έδαφος για τη δημιουργία δομών επιμόρφωσης που βασίζονται στις αρχές της προβληματίζουσας εκπαίδευσης και που μπορούν εν δυνάμει να αποτελέσουν τους βασικούς φορείς και υποστηρικτές του εκπαιδευτικού έργου. Δεν πρέπει βεβαίως να υποτιμηθεί η δυνατότητα του ίδιου του ενεργού συλλόγου καθηγητών να αναλαμβάνει μικρότερης κλίμακας επιμορφωτικές πρωτοβουλίες με την καθοδήγηση έμπειρων συναδέλφων σε επίπεδο ειδικότητας ή δραστηριοτήτων και προγραμμάτων.

Η νέα ταυτότητα του εκπαιδευτικού χτίζεται μέσα από τα αιτήματα των ίδιων των συνειδητοποιημένων μαθητών του. Στη διάρκεια πολύχρονης έρευνας που έγινε μεταξύ μεγάλου μέρους μαθητών από διάφορες περιοχές της Ελλάδας με πρωτοβουλία του Συνηγόρου του Παιδιού οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να ανακαλύψουν και να εκφράσουν τις βαθύτερες επιθυμίες τους γύρω από το σχολείο που ονειρεύονται.

- Οι μέθοδοι διδασκαλίας στα σχολεία θα πρέπει να γίνουν πιο συμμετοχικές. Να ενθαρρύνονται η έρευνα, η συνεργατική μάθηση, οι ομαδικές δραστηριότητες (καλλιτεχνικές, δημιουργικές, κοινωνικές, ερευνητικές, κλπ) και ο διάλογος μέσα στην τάξη. Η λειτουργία ομάδων στα σχολεία χρειάζεται να μπει στο σχολικό πρόγραμμα, για να δίνει ενδιαφέρον και κίνητρα στους μαθητές.

- Οι καθηγητές πρέπει να εκπαιδεύονται στη διάρκεια των σπουδών τους και στη συνέχεια να επιμορφώνονται διαρκώς σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού, την διεξαγωγή διαλόγου στην τάξη και την ψυχολογία του παιδιού και του εφήβου.

- Θα πρέπει να γίνεται ποιοτική αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, ως προς τις ικανότητές τους να διδάσκουν αλλά και να επικοινωνούν με παιδιά και εφήβους, τόσο πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους όσο και κατά την διάρκεια της σταδιοδρομίας τους, έτσι ώστε να διασφαλίζονται κατά το δυνατόν η παιδαγωγική τους επάρκεια, το ενδιαφέρον τους και οι δυνατότητές τους όσον αφορά την εκπαιδευτική και παιδαγωγική πράξη. Θα πρέπει να μελετηθεί ένα σύστημα για την συμμετοχή και των μαθητών στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, με βάση κριτήρια όπως η μεταδοτικότητα, η διεξαγωγή του μαθήματος με ενδιαφέροντα τρόπο και η προσωπική επαφή τους με τους μαθητές.
- Οι μαθητές θα πρέπει να μπορούν να συμμετέχουν και στην αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων και γενικότερα του περιεχομένου της εκπαίδευσης.
- Η αξιολόγηση των μαθητών πρέπει να βασίζεται στην προσπάθεια και όχι μόνο στην απόδοσή τους. Εκτός των βαθμών χρειάζεται να καθιερωθούν περισσότερα κίνητρα για την επιβράβευση και κινητοποίηση των μαθητών.
- Ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί και άλλοι ειδικοί χρειάζεται να υποστηρίζουν τη δουλειά των εκπαιδευτικών και να μπορούν να συμβουλεύουν τους μαθητές και τους γονείς τους, όταν αυτοί το ζητούν.
- Τα σχολεία χρειάζεται να έχουν ξεκάθαρους κανόνες, που να τηρούνται από όλες τις πλευρές και να διασφαλίζουν τον αλληλοσεβασμό. Οι κανόνες αυτοί πρέπει να διαμορφώνονται μέσα από τον διάλογο ανάμεσα σε όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας.
- Από την αρχή της σχολικής χρονιάς πρέπει οι μαθητές να ενημερώνονται και να συζητούν για το θεσμό των μαθητικών κοινοτήτων και τους τρόπους συμμετοχής των μαθητικών συμβουλίων στη σχολική ζωή. Οι μαθητές πρέπει να καλούνται να συμμετέχουν σε αποφάσεις που αφορούν την καθημερινή λειτουργία των σχολείων, αλλά και στην αντιμετώπιση ή πρόληψη περιστατικών βίας, ρατσισμού κλπ

Οι παραπάνω προτάσεις ακριβώς επειδή βασίστηκαν σε εκτεταμένο διάλογο, μακρόχρονη και διαρκή επεξεργασία αποτέλεσαν στην τελική τους μορφή πρόταση που κατατέθηκε από το Συνήγορο του Παιδιού πρόσφατα στο Υπουργείο Παιδείας. Το όλο διάβημα θα βρει τελικά και τη θεσμική του έκφραση. Η διαμόρφωση σχολικού κανονισμού από όλα τα μέλη μιας σχολικής κοινότητας θα εφαρμοστεί πιλοτικά και θα ξεκινήσει βέβαια από τις σχολικές εκείνες κοινότητες στις οποίες εφαρμόζονται ήδη με τη μορφή πρωτοβουλιών ή καλών πρακτικών οι αρχές του διαλόγου και της δημοκρατίας.

Σήμερα βρισκόμαστε σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Πρέπει να αποφασίσουμε αν θα αξιοποιήσουμε περαιτέρω όλες τις παραπάνω δυνατότητες που, όπως βλέπουμε δεν κινούνται στη σφαίρα της φαντασίας, αλλά λαμβάνουν ήδη σάρκα και οστά ή θα επικαλούμαστε διαρκώς τα εμπόδια και τους περιορισμούς ως άλλοθι για την εμπλοκή μας στον επόμενο φαύλο κύκλο.

Το ερώτημα δεν βρίσκεται πλέον στο τι μπορούμε να διατηρήσουμε από το σαθρό οικοδόμημα μέσα στο οποίο είμαστε ενταγμένοι, αλλά στο πόσο γρήγορα θα απαλλαγούμε από αυτό και τα αποπνικτικά του όρια.

Αν η επιλογή μας είναι το σχολείο που επιθυμούμε κι όχι αυτό που μας έτυχε, τότε τα ερωτήματα που θα μπορούσαμε να θέσουμε είναι:

-πώς θα μπορούσαν οι νησίδες δημιουργικότητας στο χώρο της εκπαίδευσης να επικοινωνήσουν καλύτερα μεταξύ τους ; Ποιες γέφυρες θα έπρεπε να στηθούν που να τροφοδοτούν τη διαρκή συνάντηση και την ουσιαστική επικοινωνία;

-πώς θα μπορούσαν να επεκταθούν και να μετατραπούν σε εκπαιδευτικούς κοινούς τόπους, σε πατρίδες που θα στέγαζαν το σχολείο που ονειρευόμαστε;

-Πώς θα μπορούσαν να υπερνικηθούν τα εμπόδια που η ίδια η άρχουσα τάξη βάζει στην εξάπλωση ιδεών και πρακτικών που την αμφισβητούν και την ξεπερνούν;

Το όνειρο για ένα καλύτερο σχολείο έχει ανάγκη από χώρο, εύρος και δυναμική που για να τα αποκτήσει, θα πρέπει να αγκαλιάσει τα πιο ριζοσπαστικά στρώματα της κοινωνίας μας. Στην ουσία πρέπει να μεταφραστεί σε πολιτικό όραμα. Κι εδώ βρίσκονται οι μεγάλες ευθύνες των συνδικαλιστικών και πολιτικών οργανώσεων της Αριστεράς.

Θα θεωρήσουν μέγιστης σημασίας καθήκον τους την ανάπτυξη πρωτοβουλιών που θα βοηθούν όσους δε έχουν μάθει να μιλούν, να αρθρώνουν το δικό τους προσωπικό λόγο; Θα θεωρήσουν ύψιστη προτεραιότητα τη στήριξη όσων θέλουν, αλλά δεν μπορούν, όσων πνίγονται μόνοι κι αβοήθητοι στο πέλαγος των άλυτων αντιφάσεών τους ; Θα συμβάλουν στην ανάδειξη, αναγνώριση, διάχυση των καλύτερων πρωτοβουλιών στον εκπαιδευτικό χώρο; Με λίγα λόγια θα αποτελέσουν μοχλό μιας πολιτιστικής επανάστασης που θα φέρει την πολιτική σε οργανική σύνδεση με την επιστήμη, την τέχνη, τη φιλοσοφία, τον κόσμο των ιδεών;

Στον πυρήνα μιας πολιτιστικής επανάστασης δεν μπορεί παρά να βρίσκονται όσοι την χιτίζουν ήδη στο εδώ και τώρα, όσοι ενσωματώνουν τις αξίες της στην καθημερινή τους σκέψη και δράση.

«Τα πράγματα που ονειρευόμαστε, τείνουν συνειδητά ή ασυνείδητα να εξελίσσονται στα πρότυπα της καθημερινής μας ζωής.» έλεγε ο **Λουίς Μάμφορντ**.

Αντιστρόφως, αν τα πρότυπα της καθημερινής μας ζωής ελάχιστη σχέση έχουν με τα όνειρά μας, τότε όσο επαναστατικά κι αν ηχούν τα λόγια μας ούτε να πείσουν μπορούν ούτε να ξεφύγουν από τα στενά όρια βραχυπρόθεσμων και κοντόφθαλμων διεκδικήσεων.

Σε ένα υπό κατάρρευση εκπαιδευτικό σύστημα, αντιμέτωπο με άλυτες αντιφάσεις και συνεχή αδιέξοδο, και με νωπές τις μνήμες του περυσινού Δεκέμβρη, η κεντρική εξουσία ξαναθυμήθηκε την ξεχασμένη κοινωνία των πολιτών και τίνει χείρα βοηθείας. Είναι στο χέρι μας το αν θα μετατρέψουμε την κίνηση αυτή από άνευρη συναίνεση σε δυναμική παρέμβαση με ολοκληρωμένες προτάσεις, το αν θα αποφασίσουμε σε τοπικό πάνω απ' όλα επίπεδο να συναντηθούμε, να συνομιλήσουμε και να συμφωνήσουμε σε κοινά σημεία τα οποία και συλλογικά θα διεκδικήσουμε. Η σημερινή μας εκδήλωση ας είναι μια αρχή και μια δέσμευση. Χρειάζεται να ξαναβρισκόμαστε πολύ συχνότερα σε ομάδες εργασίας, ημερίδες, σεμινάρια, παρουσιάσεις βιβλίων, ταινιών, θεατρικών έργων ή εργασιών συναδέλφων που επιβάλλεται πλέον να στηρίζονται και να συντονίζονται από τις τοπικές ΕΛΜΕ, σε κάθε αφορμή που θα μας δίνει την ευκαιρία να επεξεργαζόμαστε θέσεις και προτάσεις για όλα τα σημαντικά θέματα που απασχολούν την εκπαίδευση και την

καθημερινή μας πραγματικότητα και όχι μόνο γι' αυτά που αποφασίζει να φέρνει κάθε φορά στο προσκήνιο για επικοινωνιακούς λόγους η εξουσία. Χρειάζεται να ξαναβρισκόμαστε για να ανανεώνουμε με λόγια και πράξεις την πεποίθησή μας ότι μπορούμε να χτίσουμε όλοι μαζί το σχολείο που ονειρευόμαστε, το σχολείο όπου ο παιδαγωγικός έρωτας θα είναι το αυτονόητο όλων των καθημερινών μας σχέσεων.

Διονυσία Ασπρογέρακα, φιλόλογος, Γιάννης Βλάχος, γεωλόγος

Εισήγηση σε εκδήλωση-συζήτηση που έγινε στην Πάτρα στις 4-12-2009 με θέμα:
« Η καρδιά της εκπαίδευσης χτυπά στην τάξη» Τα μέτωπαάνοιξαν